

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ID 11218
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Шеремет Анжеліка Миколаївна, 1973 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила Національну юридичну академію України ім. Я. Мудрого і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», суддя у відставці, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Острозька академія», Міністерство освіти і науки України, місто Острог від «31» жовтня 2025 року № 115 у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради - Дробуш Ірини Вікторівни, доктора юридичних наук,

професора, завідувача кафедри державно – правових дисциплін Національного університету «Острозька академія».

Рецензентів -

Стрельбіцької Лесі Ярославівни, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри державно-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія»;

Шминдрук Ольги Федорівни, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільно-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія».

Офіційних опонентів -

Карпінської Наталії Володимирівни, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Меленко Оксани Володимирівни, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

на засіданні «10» грудня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Шеремет Анжеліці Миколаївні на підставі публічного захисту дисертації «Медіація в цивільних правовідносинах» за спеціальністю 081 Право. Дисертацію виконано у Національному університеті «Острозька академія», Міністерство освіти і науки України, місто Острог.

Науковий керівник: Блащук Тетяна Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація виконана державною мовою. Робота містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають істотне значення для розвитку у галузі права, а саме:

вперше:

- проведено цілісний історико-правовий аналіз генези медіації від найдавніших правових культур до сучасності, який демонструє спадкоємність та еволюцію посередницьких процедур і їх вплив на сучасні підходи до альтернативного вирішення спорів;

- розроблено критерії нейтральності медіатора та алгоритм його дій у разі виявлення асиметрії сил або ресурсів між сторонами для забезпечення процесуальної рівності та запобігання тиску;

- запропоновано оригінальний механізм реалізації сімейної медіації зі спільними сесіями за участю дитячого психолога і представника органу опіки та піклування з правом дорадчого голосу для повнішого врахування інтересів дітей;

- сформульовано комплекс нових підходів до інституційного впровадження медіації у сфері охорони здоров'я, що охоплює створення спеціалізованої служби, інтеграцію пропозиції примирення в процедуру розгляду скарг, підготовку медіаторів із медичного права та запровадження фінансових стимулів;

- розроблено критерії перевірки угод за результатами медіації на відповідність принципу добросовісності та публічному порядку й обґрунтовано механізм надання угоди за результатами медіації виконуваності через судове затвердження або нотаріальне посвідчення.

удосконалено:

- понятійний апарат інституту медіації — уточнено зміст і співвідношення основних дефініцій та принципів медіації (добровільність, конфіденційність, нейтралітет, диспозитивність тощо) і поглиблено розуміння їх значення для справедливого результату та балансу інтересів сторін;

- на основі аналізу існуючих підходів сформульовано авторське визначення медіації в цивільних правовідносинах як врегульованої законодавством процедури примирення сторін за участю неупередженого посередника, який не приймає рішення по суті спору, але сприяє сторонам у досягненні взаємоприйняттого консенсусу;

- визначено стадійну структуру процесу медіації з виокремленням і характеристикою етапу премедіації як обов'язкової підготовчої фази, що забезпечує оцінку готовності сторін до діалогу, зниження емоційної напруги та усунення інформаційних бар'єрів;

- розвинуто теорію структурованості шляхом виокремлення премедіації як самостійної стадії та детального опису алгоритму проведення (чергування спільних і закритих сесій, техніки модерації діалогу, методи трансформації позицій у спільні інтереси), що підвищує керованість і передбачуваність процедури;

- уточнено правовий статус угоди за результатами медіації і процедуру надання їй виконавчої сили; на підставі аналізу законодавства України та ЄС обґрунтовано необхідність механізмів судової гомологації або виконання на підставі виконавчого напису нотаріуса, а також доцільність ратифікації Україною Сінгапурської конвенції 2019 р. для спрощення міжнародного виконання угод;

- уточнено роль органів опіки та піклування у досудовому врегулюванні сімейних спорів (запропоновано законодавчо закріпити їх участь у медіаційних процедурах);

- вдосконалено підходи до захисту прав пацієнтів шляхом включення медіації до системи охорони здоров'я (підзаконні акти й стандарти проведення медіації у медичних конфліктах);

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні уявлення про місце медіації в системі захисту цивільних прав: доведено, що медіація органічно доповнює судову форму, виконуючи роль первинного фільтра спорів; уточнено співвідношення з арбітражем, переговорами та претензійним порядком у межах єдиної системи альтернативного правосуддя;

- обґрунтовано автономний статус медіації як самостійного інституту захисту цивільних прав, що функціонує поруч із судовою системою, але незалежно від державного примусу, виконуючи превентивну і примирну функції;

- положення про гарантії дотримання прав та інтересів сторін у медіації: деталізовано процесуальні запобіжники конфіденційності (невикористання інформації з медіації у суді) та механізми захисту «слабкої сторони» через активну роль медіатора у балансуванні позицій;

- напрями впровадження медіації у спеціалізованих сферах: конкретизовано інтеграцію у сімейні спори (інформування у справах щодо дітей, інфраструктура сімейної медіації, підготовка кадрів), у земельні спори (активне залучення громадськості та органів

місцевого самоврядування у процедури медіації) та у сферу охорони здоров'я (служби медіації в закладах, залучення медичних експертів, фінансове й нормативне стимулювання).

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами).

Здобувачка має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 4 статті у фахових виданнях України та 2 зарубіжних виданнях, а 1 у журналі, що індексується у Web of Science, 5 тез доповідей у матеріалах науково - практичних конференцій та круглих столів.

Зараховані статті за темою дисертації згідно з вимогами пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами) містять обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків. Всі наукові статті опубліковано в різних випусках (номерах) наукових видань, всі статті у наукових фахових виданнях України мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier):

1. Шеремет А.М. Потенціал цифрових платформ ODR для дистанційної медіації в транскордонних спорах споживачів у ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2025. С. 504-507
2. Sheremet, A., Blaschuk, T., & Ishchuk, S. Mediation Principles in the Civil Society and Features of Their Application in the Educational Environment of Ukraine. *Journal of Education Culture and Society*. № 13(2). 2022. С. 231–250.
3. Шеремет А.М. Організаційні передумови процедури медіації. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. No 2(47). 2021. С.45-49.
4. Шеремет А.М. Договірне регулювання процедури медіації в Україні та ЄС. *Facta Simonidis*. № 1(14). 2021. С. 125-137.
5. Шеремет А.М. Законодавче регулювання медіації в Україні: аналіз проекту Закону України “Про медіацію”. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 51-56.
6. Шеремет А.М. Етичні та кваліфікаційні вимоги до медіатора. *Право і суспільство*. 2020. №6-2 Ч.1. С. 82-90.
7. Шеремет А.М. Досвід зарубіжних країн щодо впровадження медіації та можливість його застосування в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2019. № 2(20). С. 1-15.

У дискусії взяли участь голова (Дробуш Ірина Вікторівна), рецензенти (Стрельбіцька Леся Ярославівна та Шминдрук Ольга Федорівна), офіційні опоненти (Карпінська Наталія Володимирівна та Меленко Оксана Володимирівна) та висловили зауваження:

1. У підрозділі 1.1. розглянуто європейські стандарти медіації, які визначаються стратегічно важливими в контексті інтеграції України до правового простору ЄС. Водночас недостатньо деталізовано показано, які саме позитивні практики держав-членів ЄС могли б бути адаптовані в українських умовах, що залишає простір для розширення аргументації. Дискусійним є питання конституційного закріплення права на використання медіації як обов'язкового етапу перед зверненням до суду. З одного боку, це могло б забезпечити зменшення навантаження на судову систему, з іншого – процедура внесення змін до Конституції є складною, а місце такого положення в системі основних прав потребує чіткого обґрунтування.
2. Потребує ширшого розкриття ідея інтеграції медіації у досягнення Цілей сталого розвитку. У роботі акцентовано на загальному зв'язку із завданням розширення доступу до

правосуддя, однак варто було б докладніше показати, як саме використання медіації сприяє реалізації принципів справедливості, інклюзивності та сталості в правовій сфері.

3. Додаткової аргументації потребує пропозиція про розвиток партнерських відносин українських інституцій із європейськими медіаційними центрами та організаціями. Ідея про залучення фінансування, поширення спільних практик, налагодження міжкультурного діалогу та підготовку фахівців є цілком слушною, однак варто було б окреслити конкретні механізми її реалізації в сучасних умовах.

4. Попри загалом позитивну оцінку авторкою можливостей міжвідомчої взаємодії медіаторів і служби у справах дітей у сімейних спорах, дискусійною видається пропозиція щодо їхньої участі у спільних медіаційних сесіях. У роботі не подано достатнього обґрунтування доцільності такої участі та не визначено, яких саме знань або компетентностей медіатору бракує для ефективного проведення процедури без присутності представників служби у справах дітей. Також залишаються нез'ясованими підстави, за якими авторка вважає, що їхня фізична присутність у сесії може підвищити результативність медіації, з огляду на ризики впливу на баланс сил між сторонами та принцип нейтральності. Можливо, доцільніше розглядати модель залучення представників служби у справах дітей як експертів поза межами самої процедури медіації, або розробити механізм інформування й координації між сторонами, медіатором і службою, який би не вимагав їх прямої присутності на сесіях і водночас забезпечував ефективний захист інтересів дитини.

5. Розмежування авторкою етапів премедіації та підготовчого етапу виглядає недостатньо аргументованим. У роботі не визначено критеріїв, за якими ці дві стадії є самостійними, не описано функціональної специфіки кожного етапу. Незрозуміло, яке практичне чи правове навантаження має премедіація, яких задач не можна досягти в межах єдиного підготовчого блоку, та яким чином таке розмежування впливає на ефективність медіації. Це може створювати ризик дублювання процесів і ускладнення алгоритму для практичного застосування.

6. Низка важливих питань, які авторка піднімає у дослідженні, зокрема, особливості взаємодії медіатора зі службою у справах дітей та органами опіки і піклування, забезпечення балансу сил між сторонами, етичні межі участі додаткових фахівців, вимоги до компетентності медіатора у справах, що стосуються інтересів дітей, могла б отримати **додаткову емпіричну підтримку**. Дослідження могло б стати ще більш переконливим за умови **залучення практикуючих медіаторів** у форматі опитувань, інтерв'ю чи експертних обговорень. Це дозволило б поглибити уявлення про практичне бачення окреслених питань, оцінити досвід фахівців щодо співпраці із соціальними службами та їхнє ставлення до можливих моделей взаємодії. Такий крок, ймовірно, сприяв би посиленню прикладного значення роботи та розширив би її дослідницький потенціал.

7. У сфері альтернативного вирішення спорів важливо чітко визначати терміни. У тексті дисертації вживаються поняття «медіаційна угода» та «угода за результатами медіації». Хотілося б отримати від авторки роз'яснення щодо їхнього співвідношення. Наскільки ми зрозуміли, йдеться про дві різні правові домовленості: перша – це договір про проведення медіації (угода між сторонами та медіатором про процедуру), а друга – власне домовленість між сторонами, досягнута в результаті успішної медіації (мирова угода). Чи правильно ми трактуємо це розмежування? Чи пропонує дисертантка якісь зміни в законодавчій термінології, аби уникнути плутанини між цими двома видами угод? Відповідь здобувачки дозволила б прояснити важливий термінологічний момент, адже в практиці нерідко поняття «медіаційна угода» вживають неоднозначно.

8. У роботі неодноразово наголошується на необхідності окреслення кола конфліктів, придатних для медіації, та відмежування медіації від інших способів врегулювання. Було б цікаво дізнатися, які саме критерії «медіабельності» запропонувала авторка. Чи визначає вона ознаки, за якими можна наперед оцінити, чи перспективною буде медіація в тому чи іншому спорі? Наприклад, йдеться про характер правовідносин, ступінь конфліктності

сторін, наявність публічного інтересу тощо. Чіткі рекомендації щодо відбору справ для медіації могли б стати дуже корисними для суддів і адвокатів, які мають радити сторонам альтернативні процедури. Тож хотілося б почути від здобувачки, чи сформульовані в дисертації конкретні орієнтири для визначення «медіабельності» конфлікту.

9. Дисертантка провела порівняльний аналіз моделей медіації в різних країнах, зокрема звернула увагу на стандарти підготовки та контролю діяльності медіаторів. У зв'язку з цим виникає питання: які висновки чи пропозиції зроблено щодо вдосконалення системи підготовки медіаторів в Україні? Чи варто, на думку авторки, запровадити обов'язкову сертифікацію або ліцензування медіаторів державою, чи ж краще залишити саморегулювання професійній спільноті? Де знайти баланс між необхідністю гарантувати якість медіаційних послуг і збереженням доступності цієї професії? Відповідь на це питання допомогла б зрозуміти, як практично втілити інституційні гарантії якості медіації, про які йдеться в роботі.

10. У дисертації запропоновано паралельне існування двох процедур надання домовленостям, досягнутим у медіації, виконавчої сили – через судове затвердження або через нотаріальне посвідчення (вчинення виконавчого напису). Обидва підходи видаються виправданими, але хотілося б уточнити бачення авторки щодо їх взаємодії. Чи повинні ці процедури існувати як абсолютно рівноцінні альтернативи, між якими сторони вільні обирати? Чи, можливо, доцільно законодавчо розмежувати сферу їх застосування, щоб уникнути зловживань? Наприклад, чи не виникне ризику, що сторони, прагнучи оминати судовий контроль за змістом угоди, завжди звертатимуться до нотаріуса (де перевірка обмежена формальними вимогами)? Або навпаки – у складних випадках, які потребують детальнішого аналізу на предмет відповідності інтересам третьої особи чи дитини, чи не краще зобов'язати сторони звертатися до суду? Було б цікаво почути пропозиції дисертантки щодо критеріїв вибору між судовим і нотаріальним механізмом, адже від цього залежить єдність практики виконання угод за результатами медіації.

11. Авторка значну увагу приділила перспективам онлайн-врегулювання спорів (ODR) та цифровим платформам для медіації. Вона пропонує певні технічні та правові рішення (фіксація метаданих, аудит доступу, шифрування тощо) для підвищення прозорості й безпеки онлайн-медіації. У цьому контексті хотілося б поставити питання: чи розглядається у роботі проблема доступності онлайн-медіації для різних верств населення? Як відомо, цифрові технології відкривають нові можливості, але водночас існує проблема цифрового розриву – не всі громадяни достатньо обізнані або мають технічні можливості брати участь у онлайн-процедурах. Чи враховано це у рекомендаціях дисертації? Можливо, авторка має думки щодо поєднання традиційних та онлайн-форматів медіації, аби забезпечити інклюзивність і добровільність участі сторін. Обговорення цього аспекту було б корисним, оскільки впровадження ODR в Україні повинно йти поруч з просвітницькими заходами і технічною підтримкою користувачів.

12. Аргументація щодо механізмів виконуваності угод за результатами медіації потребує чіткішого розмежування меж судового контролю та критеріїв «безспірності» для виконавчого напису нотаріуса. Зазначено доцільність адаптації моделей спрощеного виконання, однак бракує аналізу доказового стандарту, ризику «переоцінки» судом змісту домовленості та співвідношення з вимогами законодавства про виконавче провадження. Доцільно деталізувати, які типи зобов'язань з угод за результатами медіації відповідають формулі «безспірності» у національній практиці.

13. У викладі премедіації простежується напруга між її кваліфікацією як факультативної попередньої стадії та одночасним трактуванням як логічно невід'ємного елементу процедури. Це викликає питання щодо узгодженості з принципом добровільності та меж процесуального «налаштування» сторін медіатором. Доцільно послідовно обґрунтувати нормативний статус премедіації, або чітко окреслити її рекомендаційний характер.

14. Окреслення ролі медіатора як суто фасилітативної постаті, що не пропонує варіантів вирішення, певною мірою дисонує з описом інструментів переговорної фази, де

передбачено візуалізацію альтернатив і активні техніки модерації. Доцільно чітко розмежувати межі фасилітативної й оцінювальної моделей та визначити запобіжники від «прихованої» рекомендаційності.

15. Блок про ODR переконливо фіксує потребу в національній моделі «єдиного вікна», однак не вистачає процедурних гарантій обробки персональних даних, правил збереження медіаційних матеріалів та інтеграції з кваліфікованими довірчими послугами для забезпечення доказової надійності електронних угод. Рекомендовано додати ці елементи до запропонованої архітектури.

16. У сімейній медіації потребує чіткого окреслення процесуальні запобіжники нейтральності за участі органів опіки та піклування і механізми врахування голосу дитини без ризику інституційного впливу на хід примирення. Потрібна чітка процедура розмежування консультативних і владних функцій таких органів у межах медіації.

17. Огляд Сінгапурської конвенції доречно доповнити точним окресленням її предметної сфери та меж застосовності до некорпоративних і споживчих спорів, аби уникнути надмірного узагальнення очікуваних ефектів для сімейних і медичних кейсів у національній практиці.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Шеремет Анжеліці Миколаївні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Ірина ДРОБУШ

ПІДПИС
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

